

TAHTACILAR VE TAHTACI OCAKLARINA BAĞLI OYMAKLARIN YERLEŞİM ALANLARI

Nilgün ÇIBLAK COŞKUN*

Özet

Tahtacılar, Alevi-Türkmen zümrelerinden biridir. Yakın zamana kadar ormanlık alanlarda ağaç işçiliğiyle geçimlerini sağlamış kapalı bir topluluktur. Ancak Cumhuriyetin ilanından sonra kapılarını dış dünyaya açmaya, konar-göçer yaşam tarzından yerleşik hayata geçmeye başlamışlardır. Yerleşik düzende eğitime önem verilmesi ve kültürel hayattaki değişimler Tahtacıları da etkilemiş ve kendilerine daha farklı meslekler edinmeye başlamışlardır. Bugün orman işlerinde çalışanlarının sayısı oldukça azalmıştır. Bu makalede Tahtacıların kökeni ve tarihi, bağlı oldukları ocaklar ve Türkiye genelinde dağılım alanları üzerinde durulmuştur. Çalışmada öncelikle Tahtacıların kökeniyle ilgili öne sürülen görüşlere değinilmiş, ardından topluluğun köken ve tarihi konusu açıklanmıştır. Daha sonra Tahtacıların bağlı bulunduğu “Yanyatır Ocağı” ile “Hacı Emirli Ocağı” hakkında bilgi verilmiştir. Her iki ocakzâdenin bugün nerelerde dedelik yaptığı konusuna değinilmiştir. Makalenin son bölümünde ise Tahtacıların bugünkü yaşadığı yerler tanıtılmıştır. Konuyla ilgili daha önceki çalışmalar, topluluğun hangi illerde yaşadığını ortaya çıkartmıştır. Ancak bu bilgilerin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir. Çünkü bazı kaynaklarda isimleri sıralanan mahalle ve köylerde, bugün Tahtacıların yaşamadığı ya da kimi yerlerin isim değiştirdiği tespit edilmiştir. Bu bilgilerin güncellenmesi, Tahtacı oymaklarının belirlenmesi ve bu oymakların dini inanışlarının, örf ve âdetlerinin ortaya çıkartılması açısından önemlidir. Bu makalede sözlü kaynaklar yardımıyla Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Manisa, Muğla illerinde birçok yerleşim birimi tespit edilmiştir. Bu bilgiler saha çalışmalarında da araştırmacılara büyük kolaylık sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Aleviler, Tahtacılar, Tahtacı ocakları, Yanyatır Ocağı, Hacı Emirli Ocağı, Tahtacı oymakları, Tahtacı yerleşim birimleri

TAHTACIS AND RESIDENTIAL AREAS OF TRIBES WHICH BELONGS TO TAHTACI ASSOCIATION

Abstract

Tahtacis are one of Alewi-Turkmen classes. It is a self-enclosed community which provides woodworking in forestland until recently. However, they started to open doors for external world and to live in a settled life instead of migration, after the proclamation of the Republic. Changes in cultural life and giving importance to education affected them and they started to

* Doç. Dr., Mersin Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Mersin/Türkiye, nilciblak@gmail.com

acquire a different profession. Today, the number of employees has considerably decreased in forestry. In this article, the origin and history of Tahtacis has been indicated. Also, their areas where they belong to and their distribution in Turkey has been stated. In this study, firstly, the opinions related to origin of Tahtacis have been mentioned. After that, origin and history of community has been explained. Then, 'Yanyatır Association' and 'Hacı Emirli Association' have been discussed. Meanwhile, both of the 'ocakzade's places of performance have been touched on. In the last section of this study, the places where Tahtacis live today have been introduced. Previous studies have detected where the community lives. However, this information needs to be reviewed again. Because today, it is determined that Tahtacis do not live in some of the neighbourhoods and the villages where they lived and whose names were listed in some studies and also it is found that the names of some places have been changed. Updating this information is essential for determination of the Tahtaci tribes and their religious beliefs, customs and traditions. In the this article, a variety of accomodation units have been determined upon verbal sources in various cities, including Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Manisa, and Muğla. This information will also enable for investigators in their field works.

Keywords: Alewis, Tahtacis, Tahtaci association, Yanyatır Association, Hacı Emirli Association, Tahtaci tribes, unit of Tahtacis settlement

Giriş

Tahtacılar, geçimlerini ağaç ve orman işçiliğiyle sağlamış ve bu nedenle özellikle ormanlık alanlarda ya da ağaç işçiliğinin yapılabildiği bölgelerde yaşamlarını sürdürmüş Alevi-Türkmen zümrelerinden biridir. Günümüzde ise Tahtacıların konar-göçer yaşam tarzından yerleşik düzene geçerek bir kısmının toprağa bağlandığı, bir kısmının da kendilerine daha farklı geçim kaynakları sağladığı görülmektedir.

Türkçede "ağaç kesen, tahta biçen ve kereste işleriyle uğraşan kimse" anlamına gelen Tahtacı ve bir meslek adı olan tahtacılık, zaman içerisinde kendilerine özgü bir mezhep inanışının varlığına inanan bu topluluğu karşılar duruma gelmiştir (Fırlalı, 1981: 352). Öyle ki başlangıçta dağlarda, orman içlerinde, konar-göçer bir yaşam tarzı sürdürmüş olmaları, Tahtacıları içinde yaşadıkları sosyokültürel ortamdan ayırmış ve onların dinî inanç ve gelenekler bakımından hemen hemen hiçbir değişikliğe uğramadan yüzlerce yıl kapalı bir toplum hayatı sürdürmelerine neden olmuştur. Ancak 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yerleşik düzene geçmeye başlamaları ve Cumhuriyet'in ilanından bu yana dışa açılmaları dinî, sosyal ve kültürel açıdan bir değişim süreci içerisine girmelerine neden olmuştur. Özellikle sonraki yıllarda köyden kente göç hareketinin başlaması, eğitime önem verilmesi, ayrıca şehir ortamının kendine özgü şartları topluluğun temel yapı taşlarında değişiklikler meydana getirmiştir. Bugün aralarında önemli denilebilecek bir sayıda okumuş in-

san bulunmakta ve bu kişiler ata mesleği dışında kendilerine çeşitli uğraş ve meslek edinmişlerdir. Bunun yanı sıra kent ortamında dedelerin toplum üzerindeki etkisi zayıflamış, taliplerin denetlenmesi ve cem için bir araya gelmeleri oldukça zorlaşmıştır. Tüm bu gelişmeler de topluluğun kapalılık özelliğini olumsuz yönde etkilemiştir.

Kendilerine özgü yaşam tarzları, inanç ve pratikleri, gelenek ve görenekleriyle son derece ilgi çekici olan Tahtacılar üzerine hem yabancı hem de yerli araştırmacılar tarafından topluluğun kökeni, tarihi, coğrafi dağılımı, dinî inanışları, âdetleriyle ilgili çeşitli çalışmalar da yapılmıştır.

Türkiyede'ki ilk çalışmaları 1900'lü yılların başında Köprülüzâde Mehmet Fuad, Süleyman Fikri, Baha Said, Hâmid Sâdi, Yusuf Ziya Yörükân gibi isimler başlatmış, sonrasında ise gerek Rıza Yetişen gibi topluluk mensupları tarafından gerekse Abdurrahman Yılmaz, Taha Toros gibi aralarında yaşayan ya da bulunan araştırmacılar tarafından toplulukla ilgili çalışmalar yapılmış, özellikle 1990'lı yıllardan sonra da Murat Küçük, Veli Asan, İsmail Engin, Nilgün Çıblak vd. araştırmacıların Tahtacıları konu alan çalışmalarıyla söz konusu topluluk daha yakından tanınır hale gelmiştir (Çıblak, 2005: 27-30). Bununla birlikte günümüzde sosyokültürel hayattaki gelişime paralel olarak Tahtacı yaşamının ve bu topluluğun yaşadığı coğrafi alanların da sürekli değişime uğradığı ve Türkiye genelinde Tahtacı yerleşim birimlerinin bir bütün halinde son şekliyle tespit edilemediği de bir gerçektir.

Tahtacıların yerleşim birimleriyle ilgili daha evvel yapılan çalışmalar topluluğun yoğun olarak hangi illerde yaşadığını ortaya çıkartması bakımından oldukça önemlidir. Bununla birlikte Tahtacı yerleşim birimi olarak gösterilen birçok yerleşim alanının bugün tekrar gözden geçirilmesi de gerekmektedir. Nitekim bazı kaynaklarda isimleri sıralanan mahalle ya da köylerde artık Tahtacıların yaşamadığı ya da kimi yerlerin isim değiştirdiği; bunun yanı sıra Alevi, Bektaşî ya da Abdal topluluklarına mensup taliplerin bulunduğu yerleşim birimlerinin de Tahtacılar a aitmiş gibi gösterildiği tespit edilmiştir.

Türkiye'de yaşayan Tahtacıların günümüzdeki yerleşim birimlerinin ayrıntılı olarak tespit edilmesi; hem Tahtacı oymaklarının belirlenmesi, buna bağlı olarak bu oymakların dinî inanışları ve törenleri, gelenek-görenekleri, halk edebiyatı ürünleri, yaşam tarzları, hayata bakışı, kısacası sosyo-kültürel yapısı vb. özelliklerinin ortaya çıkartılması bakımından saha çalışmalarına katkı sağlayacak hem de bugün Türkiye genelinde yaşayan Tahtacı nüfusunun da sağlıklı olarak tespit edilebilmesinde yardımcı olacaktır. Bu düşünceden hareketle bu makalede Tahtacılar ve Tahtacı yerleşim birimleri ele alınıp incelenmiştir.

Makalede öncelikle Tahtacıların kimliği meselesine değinilmiş, ardından Tahtacıların bağlı oldukları ocaklar ve ocak merkezleri tanıtılmıştır. Çalışmanın diğer aşamasında ise Tahtacıların yaşadığı tespit edilen yerleşim birimleri önce

açıklanmış, sonrasında ise ekler kısmında tablo halinde sıralanmıştır. Tespit edilen yerleşim birimlerinin bütün Türkiye Tahtacılarını içine aldığı söylemek mümkün değildir, belirtilen yerleşim birimi sayısının saha çalışmaları neticesinde daha da artırılabilceği ve böylelikle mevcut Tahtacı oymaklarının tamamının tespit edilebileceği unutulmamalıdır.

Çalışmanın oluşturulması aşamasında yazılı kaynaklardan, Tahtacı yerleşim birimlerinin belirlenmesinde ise ilgili şehirlerdeki Tahtacı Dernekleri ya da şubelerinin başkanları, topluluk mensupları gibi sözlü kaynaklardan yararlanılmıştır.

Tahtacıların Kökeni

Tahtacıların kökeni konusunda araştırmacılar bugün dahi tam bir görüş birliğine varabilmiş değildir. Bu konuda hem yabancı hem de yerli araştırmacılar çeşitli görüşler öne sürmüştür.

Yabancı bilim adamları, araştırmacılar, özellikle 19. yüzyıldan itibaren Tahtacı ve Tahtacı kültürüyle ilgili başlattıkları araştırmalarında topluluğun kökeni meselesine de değinmişler ve bu konuda farklı görüşler öne sürmüşlerdir. Bunlardan bazısı şu şekildedir:

Antroplog Felix von Luschan'a göre Tahtacılar, Alevi olmakla birlikte güney Anadolu'nun ormanlık ve dağlık alanlarında yaşamış eski topluluklardan biri olan Likyalıların devamıdır. Luschan her iki toplum üyeleri arasında antropometrik ölçülere dayanarak benzerlikler kurmuştur (Engin, 1998: 14-15). F. W. Hasluck da Likyalıların devamı olduğu görüşüne katılmakta ve bunların 14. yüzyılda Konya'dan gönderilen Şii İslâm anlayışına sahip misyoner şeyhler aracılığıyla dinlerini değiştirip Şii inanç biçimini benimsediklerini, bunun sonucunda da Türkler tarafından Alevi (Kızılbaş) olarak kabul edildiklerini belirtmektedir (Hasluck, 1973: 158-159).

Tahtacıların hem sosyal hem de dinsel kökenleriyle ilgilenen araştırmacılar Carl Humann onları, "önceleri Hristiyan olup Hristiyanlığı unutan, zamanla korkudan İslâmiyet'e yönelen" bir topluluk olarak nitelemektedir. Küçük Asya'ya yaptığı gezilerin ardından Humann'inkine benzer görüşler ileri süren Reische Bent de bu topluluğun dininin kendileri tarafından "gizli bir din" olarak görüldüğünü, onlarda "Tanrı", "İsa" ve "Kutsal Ruh" üçlemesinin bulunduğunu, dinî ayinlerde şarap içmelerinden yola çıkarak bu insanların Hristiyan kökenli olabileceğini varsaymaktadır (Engin, 1998: 68). Bu görüşlerin yanında Bent, Tahtacılarıdaki bu gizli dinde Hristiyanlık'tan önceki kültürle karşılaşmış olabileceği üzerinde durarak bu dinin bir kısmının Hristiyanlık'tan gelebileceğini veya Hristiyanlığın değişik bir şekli olabileceğini de belirtmektedir (Kehl, 1998: 10).

Tahtacıların Hristiyan asıllı oldukları görüşünün yanı sıra Henry Raubinson gibi bazı araştırmacılar da bu insanları Yahudi kökenli göstermektedir (Toros, 1938: 9).

Franz Babinger ise Tahtacıların Şah İsmail zamanındaki Safevîlerle gelenek ve göreneklerinin benzerliğine dikkati çekerek onların 16. yüzyılın başlarında İran'dan Anadolu'ya göç ettirilmiş "Safevî tarikatının üyeleri İranlı göçmenler" olabileceğini ileri sürmüştür. Jean Roux, 16. yüzyıldaki Sünnî ve Şii otorite arasındaki savaştan sonra Anadolu'daki Alevilerin yoğun olarak İran'a kaçtıklarını; bunun yanı sıra Tahtacıların da 19. yüzyılın sonlarında, bir ara tıpkı Safevî Devleti'nin koruması altına sığındıkları gibi, zamanın Şii devleti koruması altına girip İran kimliğiyle özdeşleşme yolunu seçtiklerini belirterek Babinger'in bu görüşünü "kanıtlanmamış bir varsayım" olarak değerlendirmektedir (Engin, 1998: 26-27).

Tahtacılar üzerine özellikle yabancı araştırmacılar tarafından yapılan ilk çalışmalar, bu topluluğun Türk olmadığı; sonradan Türkleştirildiği ya da kendilerine İslamiyeti kabul ettirildiği tezini işlemektedir. Buna göre toplumsal kökenleri yönünden Tahtacıları Likyalılar gibi çok eski toplulukların bir devamı olarak gösterenlerin yanında İranlı olabileceklerini öne sürenler de olmuştur. Dinî kökenleri bakımından ise bunların Hristiyan veya Yahudi oldukları, sonradan İslamiyet'i kabul etmek durumunda kaldıkları belirtilmiştir. Bu çalışmalar Tahtacılarla ilgili ilk araştırmalar olması ve bunların dinî inançları yönünden kapalı bir topluluk olduğunun ortaya çıkartılması açısından önem taşımakla birlikte Tahtacıların kökeni üzerine gerçekçi bilgiler sunmaktan uzak görünmektedir.

Yukarıdaki görüşlerin yanı sıra Tahtacıların kökenlerinin Orta Asya'dan geldiğini 19. yüzyılın ikinci yarısında yapmış oldukları çalışmalarla ortaya koyan Vambery ve Brown gibi yabancı araştırmacılar da vardır (Engin, 1998: 21).

Konunun Türkiye'de ele alınıp tartışılmaya başlanması ise, daha önce de belirtildiği gibi, ancak 1920'li yıllardan sonra mümkün olmuş ve yapılan çalışmalar sonucunda birçok araştırmacı Tahtacıların Türk olduğunu, Türkçeden başka bir dil bilmediğini ve Orta Asya Türk örf ve âdetlerini hâlâ en güzel şekliyle korumaya devam ettiğini kabul etmiştir.

Tahtacıların Türk olduklarının kabul edilmesinin ardından bu defa da söz konusu topluluğun hangi Türk boyundan geldiği konusuyla ilgili olarak özellikle yerli araştırmacılar tarafından çeşitli görüşler öne sürülmüştür. Bunlardan bazısını aşağıdaki şekilde vermek mümkündür:

Tahtacıların kökeniyle ilgili en yaygın görüşlerden birisi Tahtacıların Ağaçeri adı verilen Türk topluluğunun devamı olduğu şeklindedir.

Faruk Sümer'e göre Tahtacılar, 13. yüzyılın ikinci yarısının başlarında adından bahsedilmeye başlanan ve en eski göçebe Türkmen zümrelerinden birisi olup genellikle ormanlık alanlarda yaşamlarını sürdürmüş Ağaçerilerin bir uzantısıdır (Sümer, 1962: 528). Ziya Gökalp bu görüşe ilk kez 1923 yılında yayınlanan Türk Töresi adlı kitabında değinmiştir. Gökalp bu çalışmasında ağacın Türklerde kut-sal kabul edildiğini gösteren bazı bilgiler sunduktan sonra "Ağaç-eri" adında Oğuz birliğine katılmış bir Türk boyunun bulunduğunu, bunların Oğuzlarla beraber Anadolu'ya geldiklerini ifade ederek Tahtacı olabileceklerini belirtmiştir (Ziya Gökalp, 1990: 39-40).

Zeki Velidî Togan'dan edinilen bilgiye göre Ağaçeriler 465 yılında Kafkasya'nın kuzeyinden Azerbaycan'a gelen ve Paikuli mahallinde bulunan bir Sasanî kitabesinde adı geçen bir boydur. Bundan sonraki kayıtlarda, Selçuklular dönemine gelinceye kadar, çok uzun bir süre, kayıtlarda adlarına rastlanılmamıştır. 1193 (h. 590) yılında Anadolu'ya gelerek Elbistan taraflarındaki ormanlık alanlara yerleştikleri görülmüştür (Togan, 1981: 170-171). Z. V. Togan, Ağaçerileri Oğuzlardan ayrı bir Türk boyu olarak kabul etmiş ve söz konusu topluluğun tarihiyle ilgili bu bilgileri vermiş ancak Tahtacılarla aralarında herhangi bir bağ kurmamıştır.

Tahtacıların Ağaçerilerden geldiğini kabul etmeyerek farklı görüş öne sürerler de bulunmaktadır. Bunlardan M. Şakir Ülkütaşır, Tahtacıların diğer Anadolu Alevileri gibi Babaî Türkmenlerinin torunları olduklarını, kendilerine bu adın ormanlarda oturup kereste imaliyle meşgul olmalarından dolayı verildiğini belirtmektedir (Ülkütaşır, 1968: 840). Alman bilim adamı Krisztina Kehl'e göre ise Tahtacı ve Ağaçeri kavramlarının anlam bakımından birbirlerine benzemesi, 13. ve 16. yüzyıllar arasında Ağaçerilerle Tahtacılar arasında tarihsel bir sürekliliğin tahmin edilmesi, ayrıca her iki topluluğun aynı yörelerde yaşamış olması bu tezi ilgi çekici kılmakla beraber yeterli belgeler olmadığı için bunu bir varsayım olarak kabul etmek gerekmektedir (Kehl, 1995: 107).

Alevilik ve Bektaşilik üzerine alan araştırması yapmış olan Baha Said'e göre ise Tahtacılar, Osman Bey'e karşı savaşmak üzere Bizans İmparatoru'nun Tuna boylarından getirdiği Aktavlı Hristiyan Türkler (Türkopollar)'dir. Bunlar Çanak-kale Boğazı kapatılınca geri dönemeyip Kazdağı (Edremit) civarında kalmışlardır (Birdoğan, 1995a: 80).

Tahtacılarla Ağaçerilerin aynı kökenden geldiği görüşüne katılmayan bir başka bilim adamı, Aleviler ve Tahtacılar konusunda ilk çalışmaları başlatanlardan birisi olan Yusuf Ziya Yörükân'dır. Yörükân'a göre Tahtacılar, Orta Asyalı Tahtahlar soyundan gelen büyük bir Türkmen grubunun uzantılarıdır; en eski Oğuz boylarından bazıları -Bayatlar, Çepniler, Bayındırlar, Afşarlar vb.- nasıl ki ilk adlarını muhafaza

etmişlerse Tahtalılar veya Tahtahlar da aynı ismi günümüzde Tahtacılar şeklinde muhafaza etmiştir (Yörükân, 1998: 377-378).

Bugün Tahtacıların Ağaçerilerin torunları olduğu görüşüne birçok bilim adamı ve araştırmacı katılmaktadır (Atalay, 1340: 16; Toros, 1938: 28; Yılmaz, 1948: 11; Sümer, 1962: 528; Çağatay, 1993: 669-670; Birdoğan, 1995b: 37; Küçük, 1995: 18; Engin, 1998: 59).

Faruk Sümer'den edinilen bilgilere göre Türkmen topluluğu olan Ağaçeriler, Moğol istilası sırasında Türkistan'dan Anadolu'ya göç etmiş, 1240 yılındaki Babailer isyanına katılmış ve bu isyandan kaçarak Maraş ve Malatya yörelerindeki ormanlık alanlara sığınmıştır (Sümer, 1998: 460). Nitekim tarihi kaynaklardan Maraş ve Malatya bölgelerinin ormanlık alanlarında yaşarken Ağaçerilerin, Selçuklu sultanları arasındaki çekişmeleri fırsat bilerek, etrafa akınlar düzenledikleri, yol kesip kervanları soydukları ve Selçuklu hükümdarı İzzed-Dîn Keykâvus'un 1257 yılında üzerlerine askeri birlik gönderdiği bilgisi edinilmektedir (İbn Bibi, 1996: 143-144). Ayrıca Moğol hükümdarı Hülâgû da, Anadolu'da nüfuz ve hakimiyet sağlayabilmek için 1260 yılında Ağaçerilerin üzerine ordu sevk ederek bunlardan bir kısmını öldürmüş, bir kısmını tutsak almış, bir kısmının da Suriye'ye kaçmasına neden olmuştur. Bununla birlikte Moğollar Ağaçerilerin varlığını tamamen ortadan kaldıramamıştır. Nitekim 14. yüzyılın ikinci yarısına ait bir Memlûk inşâ kitabında yer alan çeşitli Türkmen boy ve oymak adları arasında Ağaçerilerin de adı geçmektedir. Buna göre Ağaçeriler 1378 yılında Çukurova'da görülmektedir. Yine 1394 yılında Sivas bölgesinin güney taraflarında Ağaçerilerin kargaşalıklar çıkardıkları ve Sivas kaymakamının Ağaçeri akınlarına karşı önlem aldığı öğrenilmektedir (Sümer, 1962: 523-526). Bu tarihten sonra Ağaçerilerin izi takip edilememekle birlikte Ağaçerilerden bir kolun 15. yüzyılda Karakoyunlu Türkmenleri ile birlikte İran'a gittikleri de kaynaklardan edinilen bilgiler arasındadır (Sümer, 1998: 461).

Safevi dönemine ait kaynaklarda da Ağaçerilerle ilgi herhangi bir bilgi yoktur. Ancak 18. yüzyıla ait Osmanlı Tebriz tahrir defterinde bu vilayete bağlı Ağaçeri adlı bir köyden bahsedilmektedir. Bugün İran'da Kûh-gilûya eyaletinde bir Ağaçeri topluluğu bulunmaktadır. Bu Ağaçeriler Afşar (Avşar), Begdili, Tilkû gibi çeşitli oymaklara ayrılmaktadır. Karakoyunlularla birlikte İran'a gitmeyenler ise daha çok ekonomik nedenlerle küçük obalara ayrılıp Anadolu'da geniş bir alana yayılmışlardır (Sümer, 1998: 461).

Karakoyunlu hizmetinde bulunan Ağaçeri beylerinin daha çok Ali, Hasan, Hüseyin gibi adlar taşımaları ise tesadüf olmayıp bu topluluğun Şii inançlı olması konusundaki şüpheleri de arttırmaktadır (Sümer, 1962: 526-528).

Görüldüğü üzere Türkistan'dan Anadolu'ya göç ederek Maraş, Malatya civarlarına yerleştirilen Ağaçeriler, buradan Sivas ve Çukurova bölgelerine geçmişlerdir. Buna bağlı olarak da İran Moğolları, Dulkadiroğulları, Ak ve Karakoyunlular ve Anadolu Selçuklu sultanlarıyla aralarındaki siyasî sorunlar nedeniyle bir kısmı Suriye'de Halep'e bir kısmı da İran'da Tebriz civarına yerleşmişlerdir. İçlerinden bazıları Irak'a geçmiştir. Sonraki yıllarda bir kısmı Suriye ve Irak'tan tekrar Anadolu'ya gelmişlerdir (Çağatay, 1993: 670).

Yukarıda verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere 13. yüzyılın ikinci yarısıyla 15. yüzyılın başlarına kadar kaynaklarda Ağaçerilerin izi sürülebilmektedir, ancak bu tarihten sonra söz konusu topluluk hakkında herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Tahtacı adı ise yazılı kaynaklarda ilk kez 16. yüzyıla ait Osmanlı tapu tahrir defterlerinde ve arşiv vesikalarında "cemâat-i tahtacıyân" şeklinde geçmektedir (Çağatay, 1993 : 669).

Tahtacıların büyük çoğunluğu kendilerini Türkmen olarak tanıtır, zaten araştırmalar da onların Oğuz Türkmenlerinden olduğunu doğrulamaktadır. Anadolu'ya hangi koldan geldikleri konusunda ise Tahtacı ocaklarından Yanyatır ocakzadeleri, Bağdat ve Halep civarından Anadolu'ya geldiklerini ve içlerinden bazısının buralarda kaldığını, Anadolu'da ise öncelikle Malatya, Maraş civarına yerleştiklerini ve bu bölgeden de ayrılarak genel olarak güney ve batı kıyı şeridinde dağınık vaziyette bulduklarını, hatta az sayıda da olsa Kıbrıs ve Midilli adaları gibi yerlere kadar uzandıklarını belirtmişlerdir (Yörükân, 1998: 149-177).

Bu bilgiler bir araya getirildiğinde Ağaçeri Türkmenleriyle Tahtacılar arasında bir ilişki olabileceği akla gelmektedir. Buna göre Tahtacılarla Ağaçerilerin aynı bölgede bulunmaları, Anadolu'ya geliş istikametlerinin benzerliği, ormanlık alanlarda yaşayıp ağaç işçiliğiyle uğraşmaları, Tahtacı adının zikredilmeye başlandığı 16. yüzyıldan itibaren kaynaklarda Ağaçerilerden bahsedilmemesi ve her iki topluluğun da aynı inanç yapısı içerisinde bulunmaları nedeniyle Tahtacıların Ağaçeri Türkmenlerinin devamı olduğu düşüncesi kuvvetli bir varsayım olarak karşımızda durmaktadır.

Tahtacı Ocakları

Tahtacılar, Alevi-Türkmen zümrelerinden biri olmakla birlikte diğer Anadolu Alevilerinden farklı özelliklere de sahiptir. Alevilerin büyük çoğunluğu Hacı Bektaş Veli Ocağı'nı tanımakta ve Hacı Bektaş'ın burun kanından hasıl olduklarını söyleyen Çelebileri ruhanî lider olarak kabul etmektedir. Yine Alevilerde birbirine bağlı ve silsile yoluyla taşınan bir teşkilât sistemi vardır. Buna göre üç beş köyün bir dedesi ve o dedenin bağlı olduğu diğer bir dede, onun da bağlı bulunduğu daha büyük bir dede olmak üzere sonunda Çelebi merkezine ulaşılır. Her dede bir türbenin hadimi olup o türbede yatan evliyanın evladı olduğunu iddia eder. Tahtacılar ise dinî

merkez olarak Hacı Bektaş Ocağı'na bağlı olmadıklarını, ayrı pir evlerinin bulunduğunu belirtmektedir (Yörükân, 1929: 61).

Tahtacı dedeleri “ocak” denen ve kutsal saygınlığı olan iki soydan gelir; bunlardan biri İzmir'in daha evvel köy iken ilçeye dönüştürülen Narlıdere'deki Yanyatır Ocağı, diğeri Aydın'ın Germencik ilçesine bağlı Kızılcapınar Köyü'ndeki Hacı Emirli Ocağı'dır. Bu iki ocağın dedeleri birbirine bağlı olmadığı gibi bunların üstünde veya altında bir başka ocak dedesi de bulunmamaktadır.

Bu ocaklara mensup dedelerden elde edilen bilgiye göre Çobanlı, Çaylak, Sivri Külâhlı, Cingöz, Üsküdarlı, Enseli, Ala Abalı, Çiçili, Mazıcı, Kâhyalı, Gökçeli, Nacarlı oymakları Yanyatır Ocağı'na bağlıdır. Şehepli, Kabakçı ve Aydınlı ise Hacı Emirli ocağına bağlı Tahtacı oymaklarıdır. Anadolu'nun değişik alanlarına dağılmış durumda olan bu oymaklardan Yanyatır Ocağı'na bağlı olanlarının en büyüğü ve diğerlerine karşı nüfuzlu olanı Çaylak Oymağı; Hacı Emirli Ocağı'na bağlı olanlar içerisinde ise Şehepli Oymağı'dır (Yörükân, 1998: 178-209).

Yanyatır ve Hacı Emirli ocakları, Tahtacı oymaklarının bağlı buldukları dinî merkezler olmasının yanı sıra Tahtacı dedelerinin de mensubu buldukları soylardır. Bu iki soydan gelmeyen diğer Alevi dedeleri Tahtacılara dedelik yapamazlar. Aynı şekilde Tahtacı dedeleri de kendi ocaklarına bağlı olmayan Aleviler arasında dedelik görevini yürütemez.

Yusuf Ziya Yörükân her iki ocağın dedeleriyle yaptığı görüşmelerden, Hacı Bektaş Ocağı'na bağlı olmayan Tahtacıların asıl mercilerinin Meşhed-i İmam Rıza olduğu, Meşhed'deki şeyhin defterinde Tahtacıların da isimlerinin bulunduğu, özellikle Yanyatır ocaklılarının İmam Rıza'dan oldukları, ayrıca silsilelerini Musa Kazım'a kadar çıkarttıkları bilgisini edinmiştir (Yörükân, 1998: 153).

Yanyatır Ocağı'nın atası Durhasan Dede adında bir şahsiyet olup mezarı Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı Durhasandede Köyü'nde bulunmaktadır. Söz konusu mezar türbe haline dönüştürülerek hem Tahtacılar hem de çevrede yaşayan Aleviler tarafından en önemli ziyaret yerlerinden biri olmuştur.

Türbenin bulunduğu köyün önceki adı Evcî'dir, ancak Durhasan Dede'nin burada vefat etmesi nedeniyle köyün adı Durhasandede Köyü olarak değiştirilmiştir.

Köyde oturanlar Ala Abalı Oymağı'na bağlı Tahtacılarıdır. Yörükân'dan edindiğimiz bilgiye göre Maraş işi alaca nakışlı aba giymelerinden dolayı kendilerine “Ala Abalı” adı verilmiştir (Yörükân, 1998: 151).

Yanyatır ailesine bağlı ocaklı dedeler, Tahtacıların Bağdat civarından hareket ettikten sonra uzun bir süre Çukurova'da, Ceyhan (Adana) civarında kaldıklarını, buradan da ilk önce Edremit'teki Kazdağı eteklerine sonra kasabalara ve Narlıdere

(İzmir)'ye yerleştiklerini belirtmişlerdir. Ocaklı dedeler, bugün de Narlıdere'de yaşamakta, ancak aşiretin büyük bir bölümü değişik yerleşim alanlarına dağılmış durumdadır (Yörükân, 1998: 150-151).

Hacı Emirli Ocağı'nın atası ise Gaziantep'in İslâhiye ilçesine bağlı Çerçili Köyü'nde yatan İbrahim Sâni'dir. Bugün türbenin bulunduğu köyde Tahtacı yoktur, buradaki halkın tamamı Sünnî'dir, ancak yakın köy olan Kabaklar'da İbrahim Sani'nin soyundan geldiğini belirten sülale yaşamakta ve türbenin bakımını da üstlenmektedir. Günümüzde İbrahim Sani'nin türbesi Adana, Mersin vb. çevre illerin yanı sıra Aydın ve Denizli yöresinden de birçok Tahtacı tarafından ziyaret edilmektedir.

Halk arasında İbrahim Sâni Baba ya da asker olması nedeniyle İbrahim Bölükbaşı adı verilen bu zatın Maraş civarından Gaziantep'e geldiği ve burada çıkan bir çatışmada şehit düştüğü ve şehit düştüğü yerin de şimdiki türbenin bulunduğu yer olduğu rivayet edilmektedir. Bunun yanı sıra pirin ölümünün ardından evladı El Seydi Şih İsmail, sonra İsmail'in evladı Hacı Emir bir süre bu yerde türbedarlık görevini yürütmüştür. Hacı Emir evladlarından Halil Paşa hem mürşitlik hem de türbedarlık yapmış ancak bu dönemde aşiretler arasında çıkan geçimsizlik nedeniyle Halil Paşa ve ailesi bazı aşiretlerle birlikte Ege bölgesine geçmiş, içlerinden bir kısmı İzmir'e kendisi ise Aydın'ın Kızılcapınar Köyü (Germencik)'ne yerleşmiş, mürşitlik görevini burada devam ettirmiştir (K.11).

Yusuf Ziya Yörükân da Kızılcapınar'daki ocaklı dedelerle yaptığı görüşmelerden adını İbrahim Sâni'den alan Sâni Bey ile ağabeyi Halil Bey'in babalarının, Abdülhamid döneminde büyük bir mevki sahibi olduğunu ve paşa ünvanını aldığını; Sâni Bey'in Kızılcapınar'da ağabeyi Halil Bey'in ise İzmir Bulgurca Köyü'nde dedelik görevini sürdürdüğünü, Kızılcapınar'daki ocaklı dedelere Hacı Emirli denildiğini belirtmektedir. (Yörükân, 1998: 165). Adı geçen her iki ocakzâdenin yukarıda bahsi geçen Halil Paşa'nın oğulları olduğu düşünülmektedir.

Hacı Emirli ocakzâdeleri arasında da İbrahim Sâni'nin Mûsâ Kâzım'dan geldiği şeklinde yaygın bir inanış mevcuttur (Yörükân, 1998: 166-167).

Günümüzde hem Yanyatır Ocağı hem de Hacı Emirli Ocağı'na bağlı dedeler, köylerinde ve kendilerine bağlı diğer köylerde dedelik görevlerini yerine getirmektedir. Ancak sosyokültürel hayattaki değişimler nedeniyle, geleneklerin eskisi gibi yaşatılmadığı hatta bazı köylere dedelerin dahi gidemediği bilinen bir gerçektir. Bu da dini inanışlarla ilgili birçok bilgiyi dedelerden sözlü olarak öğrenen talipleri, kendi öğretilerine sahip çıkma ve uygulama açısından olumsuz yönde etkilemektedir.

Tahtacı Yerleşim Birimleri

Tahtacıların bağlı bulunduğu Yanyatır Ocağı mensuplarının Maraş yöresinden önce Adana'ya oradan Kazdağı eteklerine ve İzmir Narlıdere'ye; aynı şekilde Hacı Emirli Ocağı'nın mensuplarının da Maraş'tan İslahiye'ye ve ardından İzmir ve Aydın civarına gitmesi; ayrıca her iki ocağın atası kabul edilen Durhasan Dede ile İbrahim Sâni'ye ait türbelerin Ceyhan ve İslahiye'de bulunması, Tahtacıların Anadolu'nun çeşitli bölgelerine Çukurova yöresinden dağıldıklarını göstermektedir.

Bugün Adana, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Çanakkale, Denizli, Gaziantep, Isparta, İzmir, Manisa, Muğla illerindeki çeşitli yerleşim birimlerinde birçok Tahtacı yaşamaktadır. Bu alanlar incelendiğinde, her ne kadar Tahtacılar konar göçer yaşam tarzını bırakıp yerleşik düzene geçmiş ve şehir merkezlerine kadar uzanmış olsalar da, bunların daha çok kıyı şeridinde ve özellikle de orman işçiliğinin yapılabildiği bölgeler olduğu görülmektedir.

Tahtacıların kökenini, tarihini, dini inanışlarını, örf ve âdetlerini, yaşam tarzını vb. konu edinen bazı çalışmalar, bugüne kadar topluluğun yaşadığı yerleşim alanları hakkında bir fikir vermiştir. Bu tür çalışmalardan bir kısmı ya sadece bir yörede yaşayan Tahtacıları ya da genel anlamda topluluğu konu edinmiştir. Bunlar arasında müze müdürlüğü görevlerinde bulunmuş Süleyman Fikri (1927: 477-489) ve Naci Kum Atabeyli (1940: 203-212)'nin etnografik çalışmaları Antalya yöresindeki Tahtacıları ve onların yaşadıkları yerleşim birimlerini tanıtmış; İzmir Narlıdere'de öğretmenlik yapmış olan Abdurrahman Yılmaz (1948:9) aralarında görev yaptığı Narlıdere'deki Tahtacıları; 1950'li yılların başından 1971 yılına kadar Türk Folklor Araştırmaları Dergisi'nde İzmir'deki Naldöken Tahtacıları üzerine yayınladığı seri makalelerin ilkinde ise Rıza Yetişen (1950:263-265) söz konusu yerleşim birimini tanıtmış, sonrasında ise 46 yıllık derlemelerini içeren kitabında da İzmir'deki Tahtacı yerleşim merkezlerini belirlemiştir (Yetişen, 1986:5). İzmir'deki Tahtacı yerleşimleri hakkında fikir veren bir başka çalışma ise Murat Küçük'e aittir (1995:37-42). Kemal Özbayrı (1972: 23) ise Ege ve Akdeniz bölgelerindeki Tahtacılarla Yörükleri konu edindiği çalışmasında Çukurova'daki Tahtacı köylerini tespit etmiştir. 1990'lı yıllara gelindiğinde ise hazırladığı doktora teziyle İsmail Engin Antalya'nın Elmalı ilçesine bağlı Akçaeniş Tahtacıları üzerinde durmuş (1993:99), sonrasında "Tahtacılar" başlıklı kitabının ekler kısmında ise Peter Alford Andrews'in "Ethnic Groups in the Republic of Turkey" adlı çalışmasından alıntı yaparak tüm Türkiye Tahtacılarının yaşadıkları merkezleri sıralamıştır (Engin, 1998:113-119). Yine bu yıllarda yazdığı sosyo-antropolojik araştırmasında Orhan Türkdöğen (1995:53-65; 116-217) Muğla, Aydın ve İzmir'deki yerleşim merkezlerinden bahsetmiş; bir başka antropolog Sabri Çakır da Tahtacılarla ilgili alan araştırmasının sonucunda Burdur'daki Tahtacıları belirlemiştir (1996:12-35). Nilgün Çıblak ise Mersin Tahtacılarını konu edindiği halkbilimi içerikli doktora çalışmasında söz konusu ildeki yerleşim birimlerini ayrıntılı olarak tanıtmıştır (Çıblak, 1995: 4-26).

Aleviler ve Tahtacılar üzerine 1920'li yıllarda alan araştırması yapan ve Tahtacı ocaklarını belirleyerek ocakzâdelerden toplulukla ilgili önemli bilgiler edinen Yusuf Ziya Yörükân da çalışmasının ilgili bölümlerinde Türkiye genelinde Tahtacı yerleşim birimlerini oymaklara göre tespit etmiş ve bu araştırmanın sonuçlarını *Dârü'l-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*'nın 13. sayısında yayımlamıştır (Yörükân, 1929: 59-72).

Tahtacılar ile ilgili daha pek çok çalışma vardır ve bu çalışmalar, Türkiye genelinde Tahtacı yerleşim birimlerinin adı, tarihi, kimi zaman da nüfusu hakkında bilgi vermektedir. Ancak daha evvel de bahsettiğimiz gibi, bunlardan bir kısmı sadece belirli yöredeki Tahtacıları konu edinmekte ve konuyla ilgili araştırmada bulunacak olanlar için bunların bir araya getirilmesi gerekmektedir. Ayrıca Türkiye genelinde Tahtacı yerleşimlerini tanıtan çalışmalardan bazısının ise mutlaka gözden geçirilerek güncellenmesi gerekmektedir. Zira bu kaynaklarda Tahtacı yerleşim birimi olarak gösterilen kimi yerlerde topluluk mensuplarının artık yaşamadığı ya da buralarda Bektaşî ya da Abdal topluluklarının ikâmet ettiği, kimi zaman da yerleşim birimlerinin mahalle iken köye ya da beldeye dönüştüğü araştırmalarımız sonucunda tespit edilmiştir.

Türkiye genelinde Tahtacı yerleşim birimlerinin tespit edilmesinde, daha evvel yapılmış bu çalışmaların yanı sıra özellikle Tahtacı Dernek başkanları, konuyla ilgilenen araştırmacılar ile bu illerde yaşayan lisans ve yüksek lisans öğrencileri yardımcı olmuşlardır¹.

Bu çalışmada toplam 160 yerleşim birimi tespit edilmiştir. Buna göre Adana'da 8 (1'i mahalle, 7'si köy); Antalya'da 18 (9'u mahalle, 9'u köy); Aydın'da 17 (5'i mahalle, 12'si köy); Balıkesir'de 13 (2'si mahalle, 11'i köy); Burdur'da 2 (1'i mahalle, 1'i köy); Çanakkale'de 20 (12'si mahalle, 8'i köy); Denizli'de 5 (3'ü mahalle, 2'si köy); Gaziantep'te 1 (köy); Isparta'da 3 (3'ü de mahalle); İzmir'de 23 (11'i mahalle, 12'si köy); Manisa'da 12 (2'si mahalle, 10'u köy); Mersin'de 29 (17'si mahalle, 12'si köy) ve son olarak da Muğla'da 9 (3'ü mahalle, 6'sı köy) yerleşim birimi belirlenmiştir. Söz konusu merkezler öncelikle merkeze bağlı mahalle ve köyler, ardından ilçelere bağlı mahalle ve köyler olmak üzere alfabetik olarak tablo halinde makalenin sonunda yer almaktadır. İllere göre verilen bu yerleşim birimlerinin sayısı saha çalışmaları neticesinde daha da arttırılabilecektir.

Sonuç

Tahtacılar, Alevi-Türkmen zümrelerinden biri olmakla birlikte, Alevilerin büyük çoğunluğu gibi Hacı Bektaş Veli Ocağı'nı pir ocağı olarak kabul etmezler. Onların bağlı bulunduğu "Yanyatır Ocağı" ile "Hacı Emirli Ocağı" olmak üzere iki ocakları vardır. Her iki ocaktan birincisinin atası olan Durhasan Dedé'nin me-

zarı, Adana'nın Ceyhan ilçesine bağlı olup kendi adıyla anılan köyde; Hacı Emirli Ocağı'nın atası İbrahim Sani'nin ise Gaziantep'in İslahiye ilçesine bağlı Çerçili köyünde bulunmaktadır. Bu yönüyle Tahtacıların Anadolu'da ilk önceleri Çukurova'ya yerleştiğini, sonrasında bir kısmının buralarda yaşamaya devam ettiğini, bir kısmının ise sosyal ve siyasi sebeplerden dolayı batıya doğru dağıldıklarını söylemek mümkündür.

Bugün özellikle güneyde Gaziantep'le başlayıp kıyı şeridinden batıya doğru kayan ve Çanakkale'ye kadar uzanan geniş bölgenin özellikle ormanlık alanlarına yakın yerleşim birimlerinde ve yerleşik düzende yaşamlarını sürdürmektedirler. İçlerinden çok az bir kısmı orman işlerinden geçimini sağlamakta, diğerleri ise eğitim seviyesinin artması ve şehir kültüründeki olanaklar dolayısıyla farklı uğraşlar edinmişlerdir.

Bu çalışmanın sonucunda çoğunlukla sözlü kaynakların yardımıyla Türkiye genelinde 69'u mahalle, 91'i köy olmak üzere toplam 160 yerleşim birimi tespit edilmiştir. Bu sayı ilgili şehirlerdeki araştırmaların yoğunlaştırılması yoluyla daha da arttırılabilecektir.

Tahtacılar yerleşik düzene geçmeye başlamalarına bağlı olarak kent kültüründen etkilenmeye ve yeni yaşam tarzlarının sonucu olarak dışa açılmaya başlamışlardır. Bu süreçte topluluğun kökeni, tarihi, dinî inançları, örf ve âdetleriyle ilgili pek çok çalışma da yapılmıştır. Ancak bu çalışmalar bütün Tahtacı oymaklarını kapsamamaktadır. Dolayısıyla öncelikle Türkiye genelindeki Tahtacı yerleşim birimlerinin güncellenerek yeniden tespit edilmesi, her iki ocağa bağlı Tahtacı oymaklarının günümüzdeki coğrafi dağılımlarının belirlenmesi, ardından da bu oymakların inançları, gelenek ve göreneklerinin ortaya çıkartılması açısından faydalı olacaktır. Böylelikle Tahtacılar hem tarihleri hem nüfusları hem de halk kültürü ürünleriyle daha yakından tanınan bir topluluk haline gelecektir.

Sonnot

¹ Tahtacı yerleşim birimlerinin tespit edilmesinde bize yardımcı olan başta Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı Yolcu Bilginç'e; sırasıyla derneğin Aydın iline bağlı Germencik ilçesindeki Kızılcaşınar Şube Başkanı Önder Çankaya ile yine aynı ilin Bozdoğan ilçesine bağlı Alamut Şube Başkanı İsmail Atilla'ya; Denizli Şubesi eski başkanı Mustafa Kalkan'a; Antalya Kumluca ilçesindeki Hızırkâhya Şube Başkanı Ali Eldeniz'e; Muğla'daki Fethiye Şube Başkanı Biray Mede'ye; Balıkesir'deki Edremit Şube Başkanı Hasan Demirel ve Manisa'daki Soma Şube Başkanı Sabri Gül'e; ayrıca İzmir Narlıdere Belediyesi Kültür Evi (Tarihi Cemevi) Müdürü Merih Ünsal'a, araştırmacı-yazar Ali Aksüt'e ve ilgili şehirlerde yaşayan öğrencilerimize teşekkür ederiz.

Kaynakça

- AKDAĞ, M. (1995). *Türkiye'nin İktisadî ve İctimai Tarihi*. C.I (1243-1453). İstanbul: Cem Yayınevi.
- ATABEYLİ, N. K. (1940). "Antalya Tahtacılarına Dair Notlar". *Türk Tarih, Arkeologya ve Etnografya Dergisi*, S.IV:203-212.
- ATALAY, B. (1340). *Bektaşilik ve Edebiyatı*. İstanbul: Matbaa-i âmiret.
- BİRDOĞAN, N. (1995a). *İttihat-Tekakki'nin Alevilik Bektaşilik Araştırması (Baha Said Bey)*. 2.b. İstanbul: Berfin Yayınları.
- BİRDOĞAN, N. (1995b). *Anadolu'nun Gizli Kültürü Alevilik*. 3.b. İstanbul: Berfin Yayınları.
- ÇAĞATAY, N. (1993). "Tahtacılar". *İslâm Ansiklopedisi*. C.11, Millî Eğitim Basımevi: 669-672.
- ÇAKIR, S. (1996). Kargalı: İmam Caferi-Tahtacı Alevi-Köyü". *Türk Halk Kültürü Araştırmaları*. Ankara: KB HAGEM Yayınları: 12-35.
- ÇIBLAK, N. (2005). *Mersin Tahtacıları, Halkbilimi Araştırması*. Ankara: Ürün Yayınları.
- ENGİN, İ. (1993). *Akçaeniş Tahtacılarında Dinin ve Dinî Örgütlenmenin Günlük Yaşama Etkisi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- ENGİN, İ. (1998). *Tahtacılar*. İstanbul: Ant Yayınları.
- HASLUCK, F. W. (1993). *Christianity and Islam under the Sultans*. Vol. I New York: Octagon Books.
- İBN BİBİ (1996). *El Evamirü'l-Ala'ıye Fi'l-Umuri'l-Ala'ıye (Selçuk-name) II*. Çeviren: Mürsel Öztürk. Ankara: KB Yayınları.
- KEHL, K. (1995). "Tahtacı Geleneklerinde İslam Dışı Öğeler". 1. *Akdeniz Yöresi Türk Topulukları Sosyo – Kültürel Yapısı (Tahtacılar) Sempozyumu Bildirileri*. 26- 27 Nisan 1993 Antalya. Ankara: KB HAGEM Yayınları: 107-114.
- KEHL, K. (1998). *Die Tahtacı Vorläufiger Bericht über eine ethnisch – religiöse Gruppe traditioneller Holzarbeiter in Anatolien*. Berlin: Verlag das Arabische Buch.
- KÜÇÜK, M. (1995). *Horasan'dan İzmir Kıyılarına Cemaat-ı Tahtacıyan*. İstanbul: Nefes Yayınları.
- ÖZBAYRI, K. (1972). *Tahtacılar ve Yörükler*. Çev.Hatice Gönnet. Paris.
- SÜLEYMAN FİKRİ (1927). "Anadolu'nun Dinî Etnografyası: Teke Vilâyetinde Tahtacılar". *Türk Yurdu*, S.29: 477-489.
- SÜMER, F. (1962). "Ağaç-Eriler". *Belleten*, C.XXVI, S.103: 521-528.
- SÜMER, F. (1992). *Safevî Devletinin Kuruluşu ve Gelişmesinde Anadolu Türklerinin Rolü*. Ankara: T.T.K. Yayınları.
- SÜMER, F. (1998). "Ağaçeriler". *TDV İslam Ansiklopedisi*, C.1: 460-461.
- TOGAN, A. Zeki Velidî (1981). *Umumî Türk Tarihi'ne Giriş*. C.I, 3.b. İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TOROS, T. (1938). *Toroslarda Tahtacı Oymakları*. Mersin: Mersin Halkevi Basımevi.

- TÜRKDOĞAN, O. (1995). *Alevî-Bektaşî Kimliği. Sosyo-Antropolojik Araştırma*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- ÜLKÜTAŞIR, M. Ş. (1968). "Tahtacılar". *Türk Kültürü*, Yıl: VI, S.71, s.840-843.
- YETİŞEN, R. (1950). "Naldöken Tahtacıları I". *Türk Folklor Araştırmaları*, S.17, s.263-265.
- YETİŞEN, R.(1986). *Tahtacı Aşiretleri (adet, gelenek ve görenekleri)*. İzmir: Memleket Gazetecilik ve Matbaacılık.
- YILMAZ, A. (1948). *Tahtacılar da Gelenekler*. Ankara: CHP Halkevleri Yayınları.
- YÖRÜKÂN, Y. Z. (1929). "Tahtacılar". *Dârü'l-Fünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası*. S.12: 61-80; S.13: 55-80.
- YÖRÜKÂN, Y. Z. (1998). *Anadolu'da Aleviler ve Tahtacılar*. Yay. Haz. Turhan Yörükân. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ZİYA GÖKALP (1990). *Türk Töresi*. Hazırlayan: Yalçın Toker. İstanbul: Toker Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

Bu makalede Tahtacı yerleşim birimlerinin tespit edilmesi aşamasında Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneklerinde başkan ya da başkanlık yapmış olan kişilerle, ilgili toplumla ilgili bir kurumda çalışan ya da sadece araştırmalarda bulunan kişilerden de yararlanılmıştır. Söz konusu kaynak kişiler, çalışmanın tablo bölümünde K. (kaynak kişi) kısaltmasıyla gösterilmemiştir. Bunun da nedeni her yerleşim biriminin yanında numara göstererek herhangi bir karışıklığa yol açmamaktır. Görev yaptıkları ya da yaşadıkları yerlerdeki Tahtacı yerleşim birimlerinin tespit edilmesinde yardımcı olan bu sözlü kaynaklar aşağıda sıralanmıştır:

- K.1: Yolcu Bilginç, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Genel Başkanı (İzmir)
- K.2: Önder Çankaya, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Kızılcapınar Şube Başkanı (Germencik İlçesi/ Aydın)
- K.3: İsmail Atilla, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Alamut Şube Başkanı (Bozdoğan İlçesi/ Aydın)
- K.4: Mustafa Kalkan, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Denizli Şube Eski Başkanı (Denizli)
- K.5: Ali Eldeniz, Tahtacı Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Hızırkâhya Şube Başkanı (Kumluca İlçesi / Antalya)
- K.6: Biray Mede, Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Fethiye Şube Başkanı (Muğla)
- K.7: Hasan Demirel, Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Edremit Şube Başkanı (Balıkesir)
- K.8: Sabri Gül, Kültür Eğitim Kalkınma ve Yardımlaşma Derneği Soma Şube Başkanı (Manisa)
- K.9: Merih Ünsal, İzmir Narlıdere Belediyesi Kültür Evi (Tarihi Cemevi) Müdürü (İzmir)
- K.10: Ali Aksüt, 1948 doğumlu, lise mezunu, araştırmacı – yazar, Antalya.
- K.11.: Ökkeş Gök, 1944 doğumlu, okur-yazar, çiftçi, Kabaklar Köyü/İslahiye/Gaziantep

EK:1*Tahtacı Yerleşim Birimleri*

İL	İLÇE	BELDE	KÖY	MAHALLE/ SEMT
ADANA	İl Merkezi			Şehitlik (Yeşiloba)
	Ceyhan		Durhasandede	
	İmamoğlu		Uluçınar	
	Karaisalı		Kıralan (Hacıkirı)	
			Nergizlik	
	Pozantı		Belemedik	
	Tufanbeyli		Evcı	
Yüreğir		Kaşlıca (Nacarlı)		
ANTALYA	Elmalı		Akçeeniş	
	Finike		Arif	Çatallar
			Gökbük	
		Turuçova	Meneşelik	
	Kemer	Göynük		Değirmendere
				Kuzdere
	Kepez			Altınova (Koyunlar)
				Menderes (Varsak)
				Sütçüler
			Duacı	
	Konyaaltı		Karatepe	
	Kumluca		Beşikçi (Baymak)	
			Hızırkâhya (Çalka)	
			Toptaş	
Manavgat			Sorgun	
Muratpaşa			Etiler	
			Kızılalık	
Serik		Yediyar		

AYDIN	İl Merkezi		Yılmazköy	
	Bozdoğan			Akçay (Urumalalı)
			Alamut	
	Çine	Akçaova	Soğukoluk	Yağlık
			Dutluoluk	
			Yeniköy	
	Germencik		Kızılcapınar	
		Ortaklar	Tekin (Tekke)	
	İncirliova		Akçeşme	
	Karacasu		Esençay (Boyasın)	
	Koçarlı			Atatürk
	Kuyucak			5 Eylül
			Sarıcaova	
	Söke			Cumhuriyet
Asıtepe (Güzeltepe)				
Atburgazı				
Güneyyaka				
BALIKESİR	İl Merkezi		Türkali	
	Burhaniye		Tahtacı	
	Edremit		Arıtışı	Kızılçukur
			Avcılar	
			Çamcı	
			Doyran (Doyuran)	
			Hacıhasanlar	
			Kavlaklar	
			Mehmetalan	
			Tahtakuşlar	
Güre		Yassıçalı		
Kepsut		Mehmetler		
Savaştepe		Kongurca		
BURDUR	İl Merkezi			Değirmenler
	Göhlisar		Kargalı	

ÇANAKKALE	İl Merkezi		Akçeşme		
			Civler	Kemerdere	
			Çiftlikdere		
			Denizgöründü	Gürecik	
			Elmacık	Değirmendere	
			Işıklar	Dörttyol	
			Kayadere	Atikhisar	
			Mareşal Fevzi Çakmak (Mazılık)		
		Erenköy (İntepe)		Yenimahalle	
		Kepez		Cumhuriyet	
	Ayvacık				Çiftlik
				Bahçedere	Boztepe (Çakalini) Kokulutaş
				Güzelköy (Kısacıkaltı)	
				Nusratlı	Kıztaşı
				Tuztaşı	
		Bayramiç			
			Karıncalık		
			Koşuburnu		
Ezine			Derbentbaşı (Çakmaklı)		
DENİZLİ	İl Merkezi			Deliktaş	
				Güzelköy	
	Acıpayam		Yeniköy		
	Honaz		Dereçiftlik		
Sarayköy			Turan		
GAZİANTEP	İslahiye		Kabaklar		
İSPARTA	İl Merkezi			Davraz	
				Gülistan	
				Turan	

İZMİR	Bayındır			Hatay	
			Yakapınar		
			Turan		
	Bergama				Fevzi Paşa
			Demircidere		
			Yerli Tahtacılar		
	Bornova				Naldöken
			Altındağ (Kokluca)		
			Gökdere (Arapderesi)		
	Güzelbahçe				Yaka
	Karabağlar				Altındağ
					Uzundere
	Karşıyaka				Doğançay
	Kemalpaşa				Soğukpınar
			Aşağı Kızılca		
			Yukarı Kızılca		
			Çınarköy		
	Menderes				Barbaros
				Bulgurca	
	Narlidere				Narlı
Torbalı			Türkmen		
				Tepeköy	
Urla			Bademler		

MANİSA	İl Merkezi			Muradiye
	Akhisar			Efendi
	Alaşehir		Hacıhaliller	
			Şahyar	
	Demirci	Borlu	Karataş	
	Salihli		Dereköy	
			Kabazlı	
			Mersindere	
			Mevlütü	
			Torunlu	
		Yeşilova		
Soma		Kozluören		

MERSİN	İl Merkezi		Çukurova	
			Mithattoroğlu	
			Selçuklar	
		Bekiralanı	Belenoluk	
		Çağlarca	Tekirgözü	
		Dalakderesi		
		Kızılkaya		
		Kuzucubelen		
		Dorukkent	Düğüdürören	
	Anamur		Kaşdışlen	
	Bozyazı			Çubukkoyağı
				Sıcakyurt
			Bahçekoyağı	Tursun
			Tekedüzü	
	Erdemli			Akdeniz
		Tömük		Kale
				Merkez
	Mut			Meydan
				Yazalanı
			Kayabaşı	
			Kelece (Kelce)	
		Kumaçukuru		
		Yeşilyurt		
	Göksu		Köprübaşı	
Silifke			Sayağzı	
		Kırtıl		
Tarsus			82 Evler	
		Çamalan		
		Kaburgediği		

MUĞLA	Fethiye		Günlükbaşı	Foça Mah.
	Köyceğiz		Yangı	
	Milas		Pınarcık (Mersimet)	
	Ortaca			Cumhuriyet
			Fevziye	
			Gölbaşı	
	Kemaliye			
		Dalyan	Okçular	Marmarlı Mah.
Ula		Çörtüş		